

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 มหาวิทยาลัยกับงานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

ในวงการวิจัยของประเทศไทยตั้งแต่เริ่มต้นเมื่อประมาณ 50 ปีที่แล้วจนถึงปัจจุบัน ยังคงวนเวียนอยู่ในกระบวนทัศน์ชุดเดียว คือเป็นการวิจัยโดยมี “ศาสตร์” ต่างๆ เป็นฐาน ไม่ว่าจะเป็น เกษตรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และอื่นๆ จากการที่ใช้ศาสตร์เป็นหลัก ทำให้การวิจัยประเภทนี้ต้องทำโดยผู้ที่ผ่านการฝึกปรือในศาสตร์นั้นๆ และต้องมีทฤษฎีของศาสตร์นำทาง มีวิธีวิทยาตามศาสตร์ มี Peer Review เป็นผู้ตัดสินคุณภาพของงาน แต่งานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นที่เกิดขึ้นมาใหม่เมื่อประมาณ 10 ปีที่แล้ว เป็นการนำเสนอแนวคิดของการทำวิจัยที่แปลกใหม่ออกไปจากการมี “ศาสตร์” เป็นศูนย์กลาง มาเป็น “ชาวบ้าน” เป็นศูนย์กลาง เกิดงานวิจัยที่เป็นโจทย์ของชาวบ้าน วิธีวิทยาต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน คนทำวิจัยต้องเข้าใจสังคมของชาวบ้าน ข้อมูลที่เก็บและการตีความข้อมูลต้องใช้ประโยชน์กับชีวิตชาวบ้านได้ แต่ผลงานวิจัยก็มีทฤษฎี นักวิจัย และวิธีวิทยาตามแบบของตนเอง มีเกณฑ์วิจัยของตนเอง ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นประโยชน์และมีความหมายแก่สังคมไทย จึงน่าจะเป็นกระบวนทัศน์ใหม่สำหรับมหาวิทยาลัยในเรื่องของการวิจัยได้ (ปิยะวัฒน์ บุญ-หลง, 2552, หน้า 36-38)

ในส่วนของมหาวิทยาลัยภูมิภาคซึ่งกระจายอยู่ทั่วไปตามพื้นที่ต่างๆ ของประเทศ จึงเป็นสถาบันการศึกษาที่ใกล้ชิดกับท้องถิ่น แต่โครงสร้างในมหาวิทยาลัยเป็นโครงสร้างตามวิชา หรือตามศาสตร์ ทำให้นักวิชาการจำกัดตัวอยู่ในช่องหรือในช่องของตัว ไม่มีที่อยู่ ไม่มีความก้าวหน้าสำหรับที่จะทำงานเชิงระบบ ดังนั้นจึงควรสร้างโครงสร้างในมหาวิทยาลัยที่ทำให้นักวิชาการสามารถทำงานเชิงระบบ และมีความก้าวหน้าได้ เช่น สถาบันวิจัยนโยบายสาธารณะและยุทธศาสตร์ สถาบันวิจัยเพื่อชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ระบบอุดมศึกษาที่แยกส่วนจากสังคม ไปกักขังตนเองอยู่กับโลกวิชาการ ได้กลับไปเชื่อมโยงกับความเป็นจริงของสังคม (ประเวศ วะสี, 2553)

วิจารณ์ พานิช (2553) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ระดับอุดมศึกษาต้อง “รู้ร้อนรู้หนาว” ร่วมไปกับสังคม จึงจะเป็นระบบเรียนรู้ องค์กรเรียนรู้ จะต้องมี “sensor” รับรู้อุณหภูมิของสังคม ต้องมี “receptor” รับสัญญาณจากสังคม ต้อง “ต่อท่อ” กับสังคม มีปฏิสัมพันธ์เป็นเนื้อเดียวกับสังคม ที่เรียกว่า “ภาคชีวิตจริง” (real sector) มหาวิทยาลัยจึงต้องคิดหาวิธีการต่างๆ นานา มีการจัดการเพื่อทำให้คณาจารย์เข้าใจ สัมผัส ติดตามความเปลี่ยนแปลง และความต้องการของสังคมให้ได้ เช่น ต้องกำหนดภารกิจของอาจารย์ที่จะทำงานกับสังคม ช่วยให้อาจารย์เข้าใจสังคม มีการให้รางวัลยกย่องคนที่ เป็น “Champion of Social Linker” ที่ทำให้มหาวิทยาลัยมีกิจกรรมร่วมกับสังคม และรับรู้ความเป็นไปของสังคม มีระบบ/กลไกเชื่อมโยงภาคอุดมศึกษากับภาคชีวิตจริง เช่น การจัดการเรียนการสอนต้องมีส่วนหนึ่งไปจัดในภาคชีวิตจริง ในส่วนของโจทย์วิจัยนั้นมียู่ในภาคชีวิตจริง

มากมาย หยิบเอามาทำวิจัยได้ไม่มีวันหมด นักศึกษาจะเป็นแรงงานสำคัญในการทำวิจัยที่เป็นเชิงพัฒนาภายใต้การแนะนำดูแลของอาจารย์ นักศึกษาก็จะได้เรียนรู้ในเรื่องวิชา วัฒนธรรม ทักษะการสื่อสารสัมพันธ์ และฝึกความอดทนไปด้วย

สรุปได้ว่า ถ้าเอาภาคชีวิตจริงเป็นตัวตั้ง การปฏิบัติการกิจของสถาบันอุดมศึกษาก็จะมีลักษณะบูรณาการไปในตัว กล่าวคือ ไม่แยกการทำหน้าที่สอน (ผลิตบัณฑิต) วิจัย บริการวิชาการ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม แต่ทำหน้าที่เหล่านี้ไปทุกด้านในเวลาเดียวกัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มีข้อได้เปรียบในเชิงที่ตั้งที่กระจายอยู่ทุกภูมิภาคของประเทศ อยู่ใกล้ชิดกับท้องถิ่น มีบุคลากรที่เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ จึงควรเป็นองค์กรหลักเพื่อดำเนินการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่นให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นับตั้งแต่ปีงบประมาณ 2545 เป็นต้นมา เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏได้ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) พัฒนางานวิจัย และระบบบริหารจัดการงานวิจัยควบคู่กันไป มีผลให้มหาวิทยาลัยราชภัฏได้พัฒนาศักยภาพการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่น ในปีงบประมาณ 2547 มีเครือข่ายนักวิจัย และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเกิดขึ้นมากมาย งานวิจัยและการบริหารจัดการงานวิจัยโดยรวมได้ยกระดับคุณภาพ มีการนำไปใช้ประโยชน์ทั้งระดับพื้นที่ ภูมิภาค และประเทศ ได้สร้างองค์ความรู้ที่หลากหลายไว้ให้กับชุมชน เช่น วิทยาศาสตร์ท้องถิ่น อาหารท้องถิ่น การจัดการท่องเที่ยว กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การแก้ปัญหาความยากจน ซึ่งล้วนเป็นผลงานวิจัยที่เกิดจากโจทย์ปัญหาจริงในชุมชน (ปรีชา อุดตระภูถ และคณะ, 2549, หน้า 3-5)

งานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในวงการวิชาการต่างประเทศเริ่มเป็นที่ยอมรับกันมากขึ้นในชื่อของ “translational research” จากการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสไปศึกษาดูงาน ณ มหาวิทยาลัยกาดจาห์ มาดา (Gadjah Mada) และมหาวิทยาลัยอูดาเยนา (Udayana) ประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ระหว่างวันที่ 13-16 มีนาคม 2554 ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องของงานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น พบว่าทั้งสองมหาวิทยาลัยได้ให้ความสำคัญกับงานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นไว้เป็นอันดับแรก ควบคู่กับการเรียนการสอน กล่าวคือ มหาวิทยาลัยกาดจาห์ มาดา ได้กำหนดให้นักศึกษาทุกคนต้องทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 6 หน่วยกิต จึงจะจบการศึกษาได้ และการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ จะต้องเป็นแบบ research based learning : RBL โดยมีโจทย์วิจัยที่เป็นปัญหาของท้องถิ่น และสอดคล้องกับเนื้อหาสาระของรายวิชานั้นๆ นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการพัฒนางานวิจัยชุมชน การพัฒนาความร่วมมืออย่างยั่งยืนกับท้องถิ่น การบริการชุมชน และการแปลง (transform) ความรู้ตามความสนใจของชุมชน ในส่วนของมหาวิทยาลัยอูดาเยนาได้จัดตั้งสถาบันบริการชุมชน (Institute for Community Service) แนวทางการดำเนินการ ได้แก่

1. สนับสนุนการพัฒนาชุมชนด้วยการฝึกอบรม และการวิจัยบนพื้นฐานของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2. กระตุ้นให้บุคลากรในมหาวิทยาลัยได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
3. ออกแบบและทำงานแบบบูรณาการเพื่อเพิ่มศักยภาพของคนในชุมชน

นอกจากนี้ยังมีศูนย์ปฏิบัติการ และห้องปฏิบัติการของมหาวิทยาลัยเพื่อให้บริการแก่ชุมชน เช่น analytical laboratory เปิดบริการวิเคราะห์ทางด้านเคมี วิทยาศาสตร์ชีวภาพ และ เทคโนโลยีชีวภาพ

สรุปได้ว่ามหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญกับการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคซึ่งมีความใกล้ชิดกับชุมชนท้องถิ่นอยู่แล้ว

จากการประชุมระดมความคิดเห็นในหัวข้อ “ร่วมสร้างประเทศไทยน่าอยู่โดยสถาบันอุดมศึกษา” เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2553 โดยมีนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ อธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เข้าร่วมรับฟังความคิดเห็น และให้มีการประมวลสังเคราะห์ผล เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงระบบการศึกษาโดยสถาบันอุดมศึกษาให้ชัดเจน โดยสืบเนื่องมาจากจากมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2553 ซึ่งได้กำหนดยุทธศาสตร์ให้พัฒนาวิชาการสายรับใช้สังคม และให้ดำเนินการในหลายๆ เรื่อง เช่น 1) การสร้างแหล่งเผยแพร่งานวิชาการรับใช้สังคมไทย (Public Library of Thailand : PLOT) ทางอิเล็กทรอนิกส์ 2) การอุดหนุนการวิจัยรับใช้สังคมไทย เป็นงานวิจัยประยุกต์ตามที่ชุมชนท้องถิ่นต้องการ 3) โครงการหนึ่งมหาวิทยาลัยหนึ่งจังหวัด และ 4) จัดตั้งศูนย์การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาจังหวัด เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553) จึงนับเป็นนิมิตหมายที่ดีสำหรับการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่นของสถาบันอุดมศึกษา

2.2 แนวคิดของงานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

ในแวดวงของนักวิชาการมักจะคุ้นเคยกับงานวิจัยประเภทที่นักวิชาการลงไปทำอยู่ฝ่ายเดียวแล้วเอาผลมารายงาน แต่งานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นหรืองานวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่เป็นการทำวิจัยแบบปฏิบัติการร่วมกันหลายฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายวิชาการ หน่วยงานของรัฐ องค์กรชุมชน และประชาชน น้ำหนักงานอยู่ที่การปฏิบัติการมากกว่าวิชาการ ดังนั้นในส่วนของฝ่ายวิชาการจึงมีหน้าที่ในการออกแบบการทำงาน การจัดเก็บข้อมูล จัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนโดยชุมชน ตลอดจนกระบวนการจะมีการดึงเอาองค์ประกอบของท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ส่วนราชการต่างๆ ในพื้นที่ และชุมชนเข้ามาร่วมเรียนรู้

สีลาภรณ์ บัวสาย (2554, หน้า 25-26) ได้กล่าวถึงงานวิจัยที่จะช่วยในการพัฒนาท้องถิ่นไว้ว่าจริงๆ แล้วไม่ใช่งานที่มีโจทย์ลึกลับซับซ้อน ไม่จำเป็นจะต้องเป็นงานที่สร้างองค์ความรู้ใหม่ หรือนวัตกรรมที่ไม่เคยมีใครพบมาก่อน โจทย์การพัฒนาของคนในพื้นที่มักเป็นโจทย์ง่ายๆ ที่เคยมีคนศึกษาเรื่องนั้นมาแล้ว แต่สิ่งที่ขาดไป คือ การศึกษาวิจัยนั้นมักไม่ได้ให้คำตอบ (solution) กล่าวคือไม่ได้ไปถึงจุดที่หาทางเลือกทางออกให้กับคนในพื้นที่ได้ งานวิจัยส่วนใหญ่จึงเป็นเพียงการให้เครื่องมือ กระบวนการ หรือแนวคิดหลัก แต่ไม่ได้ให้คำตอบว่าในบริบทพื้นที่ของเจ้าของปัญหานั้น

แนวคิด หรือเครื่องมือของนักวิจัยบอกว่าชาวบ้านควรทำอะไร มีทางเลือกอะไรบ้าง และแต่ละทางเลือกมีข้อดีข้อเสียอย่างไร อย่างไรก็ตามในกรณีของชุมชนท้องถิ่นซึ่งอาจจะไม่มีความรู้พอที่จะรู้ว่าตนเองมีปัญหอะไร จึงเป็นหน้าที่ของนักวิชาการ หน่วยงานของรัฐที่จะต้องวางระบบเพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถเข้าถึงการวิจัย หรือความช่วยเหลือทางวิชาการ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ทดลองหาวิธีการ และเครื่องมือในการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น (Area Based Collaborative Research for Development) โดยได้เริ่มพัฒนาแนวคิดและวิธีทำงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 บนพื้นฐานความคิดที่ว่า “สร้างความรู้เพื่อพัฒนาประเทศ” ซึ่ง สกว. เชื่อว่าวิธีการที่จะทำให้ความรู้เข้าไปตอบสนองการพัฒนาประเทศได้จะต้องเริ่มจากการถามคำถามเชิงการพัฒนาที่เหมาะสมก่อน และเป็นคำถามของกลุ่มคน ไม่ใช่คนคนเดียว การที่จะตอบคำถามชนิดนี้ได้จะต้องเข้าใจที่มาของคำถาม ความสัมพันธ์ของกลุ่มคน เครื่องมือหรือศาสตร์ต่างๆ ที่จะเลือกใช้ และการผสมผสานศาสตร์ต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อการตอบคำถามนั้น เป้าหมายโดยรวม คือ การพัฒนา และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น ภายใต้จุดเน้นการสร้างกลไกการจัดการ และการสร้างข้อมูลร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาโจทย์วิจัย และการแก้ไขปัญหาได้ตรงตามความต้องการ (สีลาภรณ์ บัวสาย, 2552, หน้า 3)

จากประสบการณ์การการบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของ สกว. พบว่าลักษณะงานวิจัยประเภทนี้จะเป็นการวิจัยแบบผสมผสานหลายศาสตร์ (ชุดโครงการ/แผนงานวิจัย) และจำเป็นต้องเป็นงานวิจัยประเภท การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research : PAR) ต้องมีการออกแบบให้มีการศึกษาและทำงานร่วมกันระหว่างนักวิชาการจากภายนอกกับชุมชนซึ่งเป็นคนใน เปิดโอกาสให้มีพื้นที่ปฏิบัติการของการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้คนนอกเข้าใจบริบทของคนใน สามารถเสนอแนะ ถกเถียง และหาข้อสรุปร่วมกันถึงทางเลือกทางออกของปัญหา ขณะเดียวกันคนในจะเข้าใจความรู้ของคนนอก อย่างน้อยในระดับที่จะนำไปแก้ปัญหาได้ ถ้ามากกว่านั้น คือ เข้าใจหลักคิดที่จะนำไปปรับใช้ได้ สถานการณ์ปัญหาที่แตกต่างออกไปในอนาคต

สรุปได้ว่างานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นที่ดีควรเป็นงานที่ช่วยให้ชุมชนมองเห็นทางเลือกและโอกาสในการจัดการกับปัญหา มีการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้างสิ่งที่เป็นรูปธรรม และนวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้ได้จริงตรงตามความต้องการ แต่เนื่องจากธรรมชาติของปัญหาต่างๆ มักมีความเชื่อมโยงกันหลายสาเหตุ จึงต้องอาศัยศาสตร์หลายๆ ด้านมาช่วยกันแก้ในลักษณะของการบูรณาการ

สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ได้จัดทำในลักษณะชุดโครงการ (แผนงานวิจัย) ตามหลักการของ สกว. เริ่มตั้งแต่การพัฒนาโจทย์วิจัย การดำเนินการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์แก่คนในชุมชน โดยยึดหลัก ดังนี้

1. พัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับคนในพื้นที่
2. มุ่งหาคำตอบที่ให้ทางเลือกทางออกจากปัญหา (solution to problem)

3. ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
4. เป็นปฏิบัติการของการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในกับคนนอก
5. มีกลุ่มคนในพื้นที่เป็นกลไกที่พร้อมจะรับความรู้ไปใช้
6. มีการผสมผสานศาสตร์ต่างๆ เข้าด้วยกัน

2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการหาคำตอบที่ให้ทางเลือกทางออกจากปัญหาได้อย่างตรงตามความต้องการของชุมชนมักจะมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามปัญหาและบริบทของชุมชน แต่สิ่งที่คาดหวังหรือจุดหมายหลัก (goal) คงเป็นสิ่งเดียวกัน คือ การสร้างและหรือพัฒนาสิ่งที่สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างยั่งยืนและเป็นรูปธรรมซึ่งนิยมเรียกกันว่า นวัตกรรม ดังนั้นเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจึงมักไม่ใช่เรื่องเดียวกันหรือใกล้เคียงกันเหมือนกับงานวิจัยอื่นๆ แต่เป็นผลงานวิจัยที่มีจุดหมายหลักเดียวกันเท่านั้น ดังรายงานต่อไปนี้

สีลาภรณ์ บัวสาย (2554, หน้า 27-28) ได้กล่าวถึงงานวิจัยที่นักวิชาการเข้าไปทำงานร่วมกับชุมชนแล้วสามารถทำให้ชุมชนก้าวพ้นเพดานการเรียนรู้เดิม ได้แก่ งานวิจัยที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ทีมวิจัยจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้เข้าไปศึกษาว่า นอกจากบัญชีครัวเรือนแล้วข้อมูลอะไรที่จะมีพลังช่วยยกระดับการเรียนรู้ของชาวบ้านได้ ชุมชนเล่าว่า เดิมเคยเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการปลูกข้าว และได้เริ่มเก็บข้อมูลว่าผลผลิตอะไรเป็นเท่าไร พันธุกรรมข้าวเดิมที่เป็นของชุมชนมีอะไรบ้าง ข้อมูลเหล่านี้เป็นความพยายามเบื้องต้นของชุมชนที่จะจัดการอาชีพ และวิธีการทำนาของตน แต่ก็ยังไม่ทำให้เกิดการ “ระเบิดการเรียนรู้” จนกระทั่งมีนักวิจัยมีอาชีพมาให้คำแนะนำเรื่องการวิเคราะห์ต้นทุนทั้งที่เป็นตัวเงิน และไม่ใช่ตัวเงิน ทำให้ชุมชนเริ่มคิดใหม่เกี่ยวกับความคุ้มค่าในการลงทุน มีการพลิกพื้นที่นาร้างที่เคยถูกทอดทิ้ง หรือที่กำลังจะถูกขายให้กลับมาใช้ประโยชน์สร้างรายได้ งานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งที่จังหวัดเดียวกันนี้ มีนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์เข้าไปทำงานร่วมกับชุมชนในการเก็บข้อมูลการจัดการน้ำ มีการศึกษาพื้นที่และอบรมชาวบ้านในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ จนชุมชนสามารถเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นตัวเลขในตารางให้กลายเป็นภาพแผนที่ที่มีพลังพอที่จะสร้างความเข้าใจร่วมของคนในชุมชนได้ ทำให้เครือข่ายนี้มีพลังมากขึ้นในการวางแผนการจัดการน้ำร่วมกัน

“โครงการปุยสังคด” เป็นนวัตกรรมสู่ฐานรากจากอีกงานวิจัยหนึ่งของสกว.ที่สามารถตอบโจทย์ปัญหาจริงของเกษตรกรได้อย่าง “โดนใจ” พื้นที่มากที่สุด นักวิจัยได้คิดรูปแบบของการใส่ปุ๋ย โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพดินในแต่ละพื้นที่ โครงการนี้เป็นโครงการเด่นของ สกว. มาตั้งแต่ปี 2551 แต่การขยายผลยังไม่ดีเท่าที่ควร จนกระทั่งปี 2553 ผู้ประสานงาน ABC ภาคเหนือตอนล่างได้ไปปรับฟังโจทย์ของเกษตรกรเรื่องต้นทุนการผลิต โดยเฉพาะปุ๋ยมีราคาสูง จึงได้เริ่มการทดลองโครงการดังกล่าวอย่างจริงจังโดยเกษตรกรเอง และมีนักวิชาการเป็นพี่เลี้ยงงานวิจัย

เกษตรกรปลูกข้าวโพดรายหนึ่งมาเล่าในเวทีประชุมสรุปงานว่า ได้ทดลองทำ 17 ไร่ จากพื้นที่ทำกินทั้งหมด 70 ไร่ ผลปรากฏว่า ทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง และผลตอบแทนต่อไร่สูงขึ้นจาก ไร่ละ 535 บาท เป็น 3,100 บาท และคิดว่าจะขยายให้เต็มพื้นที่ในปีต่อไป ปัจจุบันงานนี้กำลังได้รับความสนใจจากเกษตรกรในเครือข่ายโครงการความร่วมมือในจังหวัด พิชญ์โลก กำแพงเพชร และ อุตรดิตถ์ (สีลาภรณ์ บัวสาย, 2554, หน้า 27-28)

อีกตัวอย่างหนึ่งเป็นการสร้างนวัตกรรมสู่ชุมชนด้วยงานวิจัยแบบบูรณาการในลักษณะชุดโครงการของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมที่ชุมชนศาลาติ๊ก อ. กำแพงแสน จ. นครปฐม ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไร่อ้อยที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติกันอย่างถูกต้องหลายๆ ด้านที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อคุณภาพชีวิตทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สุขภาพอนามัย การศึกษา และ เทคโนโลยีสารสนเทศ ในส่วนของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมซึ่งมีศักยภาพและความพร้อมที่สอดคล้องกับปัญหาดังกล่าว จึงได้ร่วมมือกับชุมชนเพื่อวิจัยและพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการเสริมสร้างคุณภาพชีวิต มีการสร้างนวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้ได้ตรงตามความต้องการของชุมชนจากโครงการวิจัยในชุดโครงการ ดังนี้

โครงการวิจัย	นวัตกรรมตามความต้องการของชุมชน
1. การสร้างตัวแบบในการพยากรณ์ปริมาณผลผลิตอ้อยของชาวไร่อ้อยชุมชนศาลาติ๊ก	ตัวแบบในการพยากรณ์ปริมาณผลผลิตอ้อย
2. ผลของการเสริมยอดอ้อยหมักต่อผลผลิตน้ำนมของโคนมในชุมชนศาลาติ๊ก	สูตรอาหารเสริมโดยใช้ยอดอ้อยหมักสำหรับแม่โคนม
3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ไร่อ้อยสำหรับชุมชนศาลาติ๊ก	การผลิตไร่อ้อยโดยใช้อุปกรณ์และวิธีการอย่างง่าย
4. การสร้างรูปแบบการออกกำลังกายเพื่อเสริมสร้างสุขภาพของประชาชนชุมชนศาลาติ๊ก	รูปแบบการออกกำลังกายที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น
5. การสร้างตำรับมาตรฐานอาหารกลางวันสำหรับเด็กวัยก่อนเรียนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	ตำรับอาหารมาตรฐาน 38 ตำรับ และจัดทำรายการอาหารกลางวันเป็นชุดจำนวน 20 ชุด
6. การสร้างกระบวนการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง อ้อย : พืชเศรษฐกิจหลักของชุมชนศาลาติ๊ก	1. บทเรียนวิทยาศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง อ้อย: พืชเศรษฐกิจหลักของชุมชนศาลาติ๊ก 2. หนังสืออ่านประกอบ 4 เล่ม พร้อมสื่อการเรียนการสอน ได้แก่ 1) ชุมชนศาลาติ๊ก 2) พฤกษศาสตร์เบื้องต้นของอ้อย 3) ระบบนิเวศในไร่อ้อย และ 4) คุณค่าและการใช้ประโยชน์จากอ้อย 3. โครงการงานวิทยาศาสตร์ 3 โครงการ ได้แก่ การทำไวน์อ้อย การผลิตอาหารสัตว์จากยอดอ้อย และการทำปุ๋ยหมักจากใบอ้อย
7. การพัฒนาอินเทอร์เน็ตชุมชนศาลาติ๊ก	1. คู่มือการฝึกอบรมอินเทอร์เน็ต 2. เว็บไซต์หลักของชุมชนศาลาติ๊ก

สรุปได้ว่างานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นจะต้องหาคำตอบให้กับโจทย์ที่เป็นปัญหาจริงของคนในพื้นที่ มีการสร้างนวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้ได้จริง มีกลุ่มคนในพื้นที่เป็นกลไกที่พร้อมจะรับความรู้ไปใช้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในและคนนอก

2.4 คนตรืจีนของชุมชนบางหลวง

ชาติ ศรีพุทธาธรรม (2551, หน้า 9-21) ที่ปรึกษาแผนงานวิจัย และโครงการวิจัยชุดนวัตกรรมคนตรืจีนของชุมชนบางหลวง ทายาทช่างตีเหล็กบางหลวงได้เขียนเรื่องราวของชุมชนแห่งนี้ในลักษณะการประพันธ์ร้อยกรอง (กลอนแปด) เรื่อง “เจ๊กบ้านนอกเล่าเรื่องบางหลวงบ้านเก่าเล่าเต็งไม้” เพื่อนำเสนอความเป็นมาของชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพมาอยู่บริเวณลุ่มน้ำท่าจีน ที่ชื่อว่าตลาดบางหลวง เวลาได้ผันเวียนเปลี่ยนไป เจ๊กรุ่นเสือผืนหมอนใบที่อพยพมาอาศัยในประเทศไทยด้วยความยากไร้ ทำงานหาเงินด้วยความบากบั่น ท่านเหล่านั้นต่างก็ชราภาพ และล้มหายตายจากกันไป คงเหลือไว้แต่สถานที่ สิ่งของ รูปภาพเก่าๆ ที่เป็นข้อมูลเก็บไว้เล่าย้อนถึงอดีต ผู้เขียนได้ร้อยเรียงโดยอาศัยประสบการณ์จากการเป็นคนบางหลวงแท้ๆ และได้ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้รู้จริงทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ และเสียชีวิตไปแล้ว จึงสามารถใช้เทียบเคียงเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชุมชนแห่งนี้ได้เป็นอย่างดี

บทประพันธ์เล่มนี้ได้ถูกแปลเป็นภาษาจีนเพื่อให้นักศึกษาวิชาเอกภาษาไทยในประเทศจีนได้ใช้เป็นเอกสารทางภาษาศาสตร์ด้านร้อยแก้วประเภทกลอนแปด นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้เป็นวิทยากรบรรยายในรายการ ฟินจินคร ตอนตลาดบางหลวง ออกรายการทางสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2553 เวลา 21.10 น. - 22.00 น. และรายการอื่นอีกหลายครั้ง ผู้วิจัยจะขอสรุปเรื่องราวของชุมชนบางหลวงที่เกี่ยวข้องกับคนตรืจีน ดังนี้

บรรพบุรุษของชุมชนบางหลวงส่วนใหญ่เป็นชนชาติจีน อพยพมาจากเมืองกว๋างตง (กว๋างตุ้ง) ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 นอกจากนี้ยังมีที่อพยพมาจากเมืองซัวเถา และก๊กเอี้ย ชาวจีนเหล่านี้ต่างเจียมตัว ขยันขันแข็งทำมาหากิน อยู่ร่วมกับคนไทยแบบญาติ คนจีนที่บางหลวงซึ่งผู้เขียนเรียกว่า เจ๊กบางหลวง แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) เจ๊กตลาด มีอาชีพค้าขายอยู่ในตลาด 2) เจ๊กไร่ (เจ๊กเกษตร) มีอาชีพทำการเกษตร นิยมปลูกผัก และ 3) เจ๊กโรงหมู มีอาชีพฆ่าหมู ขายหมู พายเรือเร่ขายไปตามบ้านเรือน เจ๊กทั้งสามพวกจะไปมาหาสู่กัน เมื่อเลิกงานตอนเย็นก็จะพายเรือมาจิบน้ำชาที่ตลาดบ้างก็ล้อมวงเล่นดนตรีคลายเหงาจากการคิดถึงบ้านที่เมืองจีน ดังคำกลอนที่ว่า...

พอยามเย็น ลมโชย ไรยกายอ่อน	ต่างสัจจร เรือพาย หมายสังสรรค์
จิบน้ำชา เล่นดนตรี คืดสีกัน	เสียงกลองลั่น ฉาบฉ่ำ แซ่ลำเนียง

นับได้ว่าท่านเหล่านี้คือครุคนตรืจีนรุ่นที่ 1 ของชุมชนบางหลวง และได้สืบทอดต่อกันมาตามวิถีชีวิตในรูปแบบดั้งเดิมโดยใช้โน้ตโบราณที่มีกำเนิดมาจากประเทศจีน ปราชญ์คนตรืจีนรุ่นต่อมา

ยังคงสืบทอดความรู้สู่ลูกหลานจัดเป็นครูรุ่นที่ 2 อีกหลายท่าน เช่นท่านเป้งไซ เชี่ยวชาญในเรื่องของปี ท่านกิมดี เชี่ยวชาญทุกด้าน สามารถถ่ายทอดความรู้ทางทฤษฎี ทักษะปฏิบัติ และโน้ตโบราณได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ (เสียชีวิตเมื่อเดือนพฤษภาคม 2553) ครูรุ่นที่ 3 ที่ยังมีชีวิตอยู่ และได้ถ่ายทอดความรู้และการเล่นดนตรีจีนมาอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ท่านเฉาบู๊ (อาจารย์พิบูลย์ เลิศมโนรัตน์) ปัจจุบันมีศิษย์ของท่านทำหน้าที่เป็นครูดนตรีจีนรุ่นต่อมา ได้แก่ อาจารย์ชาติ ศรีพุทธาธรรม อาจารย์ธนา ลาภบริบูรณ์ ผู้ใหญ่สมศักดิ์ อยู่มาก อาจารย์วิรุฬ เหล็กยวงษ์ภุช และอาจารย์พินิจ ศรีสารากรณ์ โน้ตโบราณดังกล่าวมิให้ลูกหลานได้เรียนในโรงเรียนเจียนหัว ซึ่งเป็นโรงเรียนจีนในบางหลวง (มีครูสอนภาษาจีนมากที่สุดในประเทศไทย) และผู้ที่สนใจ เป็นที่น่าสังเกตว่าโน้ตที่ใช้สอนเป็นโน้ตจีนโบราณอายุนับพันปี โดยนำต้นแบบมาจากประเทศจีน แต่ในขณะนี้ได้สูญหายไปแล้วจากประเทศจีน ปีพ.ศ. 2553 สถานีโทรทัศน์ TCC.TV จากประเทศจีน จึงได้มาถ่ายทำสารคดีเรื่องราวของคนจีนโบราณที่ยังหลงเหลืออยู่ในประเทศไทย คือ คนจีนของชุมชนบางหลวง ร่วมกับการสารพันได้แผ่นฟ้า เพื่อนำไปเผยแพร่ออกอากาศที่ประเทศจีน

การฝึกฝนให้เล่นดนตรีจีนโดยใช้โน้ตโบราณไม่ใช่สิ่งที่ทำได้ง่ายๆ ผู้ที่เริ่มหัด (ส่วนใหญ่เป็นเด็ก) จะต้องจดจำโน้ตภาษาจีนโบราณให้ได้ และต้องใช้เวลาในการฝึกฝน ซึ่งทำให้เกิดความเบื่อระอา ดังคำกลอนที่ว่า...

เด็กเริ่มหัด ตอนเย็น จนมืดค่ำ	ต้องจดจำ โน้ตดนตรี มีความหมาย
เสียงแจ่ง ฮัวมั่ว อู้อีกหลาย	เปล่งง่าย ๆ โดเรมี ที่ซอลลา
โน้ตของจีน เทียบได้ ตามข้างต้น	เด็กทุกคน ต้องจำ และศึกษา
ในเบื้องต้น ต้องฝึกหัด จนระอา	ชิงแซด้า ให้รู้ มีครูดี

ชาวบางหลวงมีความภาคภูมิใจในการสืบสานดนตรีจีนของชุมชนเป็นอย่างยิ่ง ต้องการที่จะเผยแพร่ความดีงามนี้ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน มีการรวมวงทั้งเด็ก และผู้ใหญ่ไปร่วมแสดงในงานพิธีการ และงานต่างๆ ในชื่อของวงดนตรี “รวมมิตรบางหลวง” ที่มีมาช้านานมากกว่า 80 ปี ดังคำกลอนที่ว่า...

นี่คือถิ่น บางหลวง ในอดีต	สร้างจารีต วงดนตรี ดีเหมาะสม
วงผู้ใหญ่ วงเด็ก เขาชื่นชม	การประสม ระหว่างวัย ได้พัฒนา
มีงานแต่ง งานกุศล ทุกคนช่วย	คนจนรวย ร่วมวง ด้วยหรรษา
ชื่อ “รวมมิตร บางหลวง” เก่าชานมา	แปลสิบกว่า ปีผ่าน สืบสานลาย

ปัจจุบันชมรมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย-จีนชุมชนบางหลวง มีท่านผู้ใหญ่สมศักดิ์ อยู่มาก เป็นประธานได้ร่วมกับปราชญ์ดนตรีจีนที่ยังมีชีวิตอยู่ นักดนตรีจีนวงรวมมิตรบางหลวง โรงเรียนเจียนหัว เทศบาลตำบลบางหลวง และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ได้ร่วมแรงร่วมใจกันพลิกฟื้นตำนานดนตรีจีนของชุมชนให้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักต่อสาธารณชน นับเป็นโอกาสดีที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยท่านอาจารย์ไพจิตร ศุภวาริ ศิลปินแห่งชาติ

ได้เล็งเห็นคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน และนำพาวงดนตรีรวมมิตรบางหลวงไปแสดง
ในงานสำคัญต่างๆ อาทิเช่น ร่วมงาน ๘ ทศวรรษลูกทุ่งไทย น้อมใจถวายพระพร ณ ศูนย์วัฒนธรรม
แห่งประเทศไทย 20 มีนาคม 2554 การประชุมวิชาการระดับชาติเนื่องในวันสหวิทยาการ ครั้งที่ 1
เรื่อง “สหวิทยาการเพื่อการพัฒนาชาติ” วันที่ 31 พฤษภาคม 2554 ณ ห้องแซฟไฟร์ 1 อาคารอิมแพ็ค
คอนเวนชั่นเซ็นเตอร์ เมืองทองธานี นับเป็นความภาคภูมิใจของชาวบางหลวง และคณะผู้วิจัย
เป็นอย่างยิ่ง

สํานักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ	
ห้องสมุดงานวิจัย	
วันที่.....	14 มิ.ย. 2555
เลขทะเบียน.....	248740
เลขเรียกหนังสือ.....	